

Fritidsgårdar och jämställdhet 2010

Undersökning kring fritidsgårdar och jämställdhet i Botkyrka kommun

Sammanfattning

En fördjupad uppföljning till rapporten ”Undersökning kring ungdomars fritidsvanor i Botkyrka kommun 2010” med fokus på jämställdhet och fritidsgårdar. En intervju- och fältstudie med genusperspektiv över Botkyrka kommuns fritidsgårdsbesökare främst mellan 12-16 år och deras fritidsvanor och intressen. Referensgrupper om 3-4 personer har intervjuats på de flesta fritidsgårdar och besök med spontanintervjuer har gjorts på samtliga fritidsgårdar i Botkyrka kommun. Under besöken på fritidsgårdarna undersöktes möblering och gårdens organisation och upplägg med avseende på jämställdhet. Ett antal frågor ställdes till personalen kring eventuella regler och rutiner på gården.

Undersökningen ska ge en tydligare bild av hur fritidsgårdarna i Botkyrka kommun fungerar och hur ett eventuellt jämställdhetsarbete ser ut och kan förbättras.

Undersökningen ska tjäna som beslutsunderlag för Botkyrka kommun för framtida satsningar för ungdomars fritidsverksamheter.

I huvudrapporten ”Undersökning kring ungdomars fritidsvanor i Botkyrka kommun 2010” framkom att fritidsgårdar är viktiga. Ingen av ungdomarna jag kommit i kontakt med vill ta bort eller byta ut dem mot något annat. Denna bild har förstärkts ytterligare genom fördjupningen. Statistik visar också att killar är överrepresenterade på fritidsgårdarna. I övrigt så visade undersökningen att:

- **Generell organisationsutveckling gynnar jämställdhet.** Engagerad personal i en organisation som fungerar ger fler och nöjdare besökare. Av båda könen.
- **Kunskapsnivån om jämställdhetsfrågor måste höjas.** Kunskapsnivån bland personalen är generellt sett låg bland personalen. Uttalanden och handling visar på en gammaldags syn på kön.
- **Genomtänkt möblering nödvändig för jämställdhet.** Har gården flera mindre rum kommer det fler tjejer. De vill ibland sitta för sig själva och distansiera sig från killarna. Finns det dessutom ett större rum med speglar som kan användas för dans kommer det ännu fler tjejer.

Fler förslag för ett aktivt jämställdhetsarbete finns på längst bak i rapporten på sidorna 8-9 där du hittar framgångsfaktorer och sidorna 9-10 där du hittar rekommendationer för framtida jämställdhetsåtgärder.

Inledning: syfte, målgrupp, metod, 3R

Detta är en uppföljning till rapporten ”Undersökning kring ungdomars fritidsvanor i Botkyrka kommun 2010” med fokus på fritid och jämställdhet. Denna rapport fokuserar på hur ett aktivt jämställdhetsarbete kan bedrivas specifikt på fritidsgårdarna i Botkyrka kommun.

Syfte

Undersökningen ska ge en tydligare bild av hur fritidsgårdarna i Botkyrka kommun fungerar och hur ett eventuellt jämställdhetsarbete ser ut och kan förbättras.

Undersökningen ska tjäna som beslutsunderlag för Botkyrka kommun för framtida satsningar för ungdomars fritidsverksamheter. Dessutom finns följande krav på rapporten:

- Ta reda på hur fritidsgårdarna i Botkyrka kommun är organiserade och möblerade utifrån ett genusperspektiv.
- Genom intervjuer ta reda på beökarnas intressen och upplevelser av fritidsgårdarna.
- Ta reda på hur tjejer spenderar sin fritid eftersom fritidsgårdarna har en överrepresentation av killar.
- Se hur fritidsgårdarnas eventuella jämställdhetsarbete ser ut och kan förbättras.

Målgrupp

Målgruppen är personal och besökare på samtliga fritidsgårdar i Botkyrka kommun. Åldersgränserna på fritidsgårdarna för ungdomar är 12-16 år, en av fritidsgårdarna har en åldersgräns på 16-25 år. Undersökningen berör också ungdomar som idag inte besöker gårdarna, föräldrar och Botkyrka kommun.

Metod

Undersökningen genomfördes med ett genusperspektiv och jämställdhet var hela tiden i fokus för analysen. Resultatet baseras på intervjuer med referensgrupper på samtliga fritidsgårdar i Botkyrka kommun. I några fall har referensgrupperna ersatts med spontana intervjuer med besökare och personal.

Fältstudier har genomförts och är ett komplement till intervjuerna och de ska visa vad anläggningarna skickar för signaler till ungdomarna. För ytterligare metoddiskussioner se huvudrapporten.

Frågeställningar som fick extra tyngd vid fältstudierna i denna rapport var sådana som var specifika för jämställdhet. Till exempel:

- Vem är den tilltänkta brukaren?
- Vem är lokalen möblerad för?
- Hur ser rörelsemönstrena ut för killar respektive tjejer på gården?
- Hur ser personalen på killar respektive tjejer?
- Hur ser personalen på sin egen roll som fritidsledare?

3R

För att tolka svaren användes 3R. 3R är ett kartläggnings- och analysverktyg utvecklat av Gertrud Åström och svenska kommunförbundet. 3R står för Representation, Resurser, Realia. Detta verktyg lämpar sig väl för jämställdhetsstudier.

1. Representation: hur många? Exempelvis hur könsuppdelningen ser ut bland personal och besökare.
2. Resurser: vem får vad? Exempelvis vilka specialaktiviteter som görs i tjej- och killgrupperna eller på vems intressen man satsar interna resurser.
3. Realia: vem har status? Med informationen från de första två stegen kan man nu titta på vilka föreställningar och normer som finns i verksamheten. Exempelvis hur personalen uttalar sig om killar och tjejer och vems förslag som blir genomförda, vilka specialaktiviteter som satsas på och hur man planerar gemensamma utrymmen.

Trender och mönster

I huvudrapporten kom en del trender fram

- Fritidsgårdar är bra.
- Närhet är viktigare än innehåll.
- Tjejer kommer i grupp killar kommer likagärna ensamma.
- Organisationen är viktig.
- Mycket vill ha mer.

Nya trender och mönster i fördjupningen var bland annat:

- Upplevelsen av lika många tjejer som killar
- ”Kaosa” för pengar
- Respekten på fritidsgårdarna tar slut i dörren
- Rasism

Några av dessa har förstärkts i det nya materialet, det tydligaste var att **närhet är viktigare än innehåll**. Man går alltid till den närmaste gården oavsett om den är bra eller inte.

Tjejer kommer i grupp, killar kommer likagärna ensamma till fritidsgårdarna. Samma mönster gällde oavsett om fritidsgården hade många tjejer eller inte. Ungdomarna kunde inte förklara det bättre än att det ”är så”. Dock gav det nya materialet en lite ny bild. Några gårdar som har många tjejer som regelbundet besöker gården har också tjejer som säger att de lika gärna kan gå till gården själva. *Vad betyder sambandet mellan många regelbundet besökande tjejer och fler tjejer som kommer ensamma? Vad är det som skiljer sig på dessa gårdar gentemot andra gårdar med mycket tjejer där de fortfarande oftast kommer i grupp?*

Ett annat mycket framträdande mönster är att ungdomarna tyckte att **fritidsgårdar är bra** och att de ska vara kvar. Dock fanns en viss skillnad i inställning med avseende på kön. Flertalet tjejer menade att tjejer inte i lika stor grad är i behov av ett sådant fysiskt rum, de hittar sina egna sociala rum och går kanske och fikar eller shoppar istället. Tjejerna tycker också att det är mycket killar på fritidsgårdarna och "har man stått ut med dem hela dagen i skolan så behöver man vila sig från dem efter skolan". Killar tyckte oftare än tjejerna att de som kommer till fritidsgårdarna är antingen för unga eller för gamla. De yngre vill ha lägre åldersgräns och de äldre vill att "barnen" går hem tidigare och att gården är öppen för äldre ungdomar än de själva. Killarna presenterade också färre alternativ till fritidsgården, de svarade ofta att om gården är stängd så drar man runt på stan och "luffar". *Både killar och tjejer såg fritidsgårdarna som ett sätt att reducera skadegörelse och få mer motiverade ungdomar i området.*

Ibland har en lite annan bild har vuxit fram i och med att fler gårdar fått säga sitt. En sak som förändrades var att det tidigare så tydliga mönstret med att de gårdarna som har mest materiella tillgångar har längst önskelista på mer materiella saker försvagades något. Med de nya gårdarna inkluderade kan man fortfarande säga att **mycket vill ha mer**, men några gårdar med mycket materiella tillgångar säger sig också vara helt nöjda.

Organisationen är viktig för jämställdheten. De gårdarna med uttalat pedagogiskt arbete har de mest nöjda besökarna. De gårdarna som har en bra blandning på fritidsledare och där fritidsledarna är, om inte utbildade så i alla fall erfarna av att arbeta med ungdomar, har de nöjdaste besökarna. Särskilt för tjejerna verkar det vara av stor vikt att fritidsledarna har tystnadsplikt och respekterar ungdomarna, de nämner fritidsledarna i mycket högre grad än vad killarna gör. De materiella tillgångarna har en underordnad roll och ungdomarna säger själva att de kommer till gården för stämningen och umgänget. Några ungdomar uttryckte det som att personalen var deras extraföräldrar som de kunde prata om allt med.

Fritidsledarna ska ta sin uppgift på allvar och alltid vara professionella, inte favorisera någon eller några ungdomar på något vis, lyssna på alla ungdomar och ge alla ungdomar positiv feedback. Som en fritidsledare uttryckte det: "Ibland får man säga att, ja du har ju varit lite stökig ikväll men de sista tio minuterna så var du jättebra!" En annan sa att de i personalen alltid hälsar på alla ungdomar som kommer in genom dörren. "Det är viktigt att alla ungdomar känner sig sedda." Om det kom någon de inte kände igen så presenterade de sig och sa att de jobbar på gården. Detta är ett sätt att ta sin roll på allvar.

Stämningen på fritidsgårdarna blir mycket lugnare om det finns en tydlig organisation och att de kan lita på personalen. Det är också viktigt att ungdomarna känner att de kan påverka och att de regler som finns har någon form av konsekvenser om de bryts. *Hur organiserar man fritidsgårdarna så att fler trivs? Hur sätter man ihop ett lag av fritidspedagoger och fritidsledare? Idag är det stor variation på stämningen mellan fritidsgårdarna, hur kan man jämna ut skillnaderna? Är det önskvärt?*

Lika många killar som tjejer. En intressant sak i intervjuerna är att både killar och tjejer ofta upplever att det är ungefär lika många killar som tjejer på fritidsgårdarna när det i själva verket rör sig om ca 70% killar. Även bland personalen finns en syn på verksamheten som att det många kvällar är lika många eller fler tjejer på gården. *Står vi inför en förändring eller är det så som undersökningar visat att vi omedvetet misstolkar verkligheten?*

Problem och utmaningar

Alla mönster och trender är förstås inte bra sådana och det finns alltid rum för förbättringar. Men några saker tycker jag är så allvarliga att de får en egen rubrik. Bland annat finns det en utbredd inställning bland vissa av ungdomarna att man kan få pengar och extra resurser om man förstör eller bråkar.

Kaosa för pengar. Flera gånger kommer kommentarer från ungdomarna som ”vi får kaosa lite så får vi pengarna”. Detta är allvarligt på minst två sätt, för det första hörde jag det endast i norra Botkyrka vilket ger intrycket att det bara är vissa grupper som får extra resurser när de är stökiga, för det andra ökar detta fördomarna och avståndet mellan norra och södra Botkyrka eftersom södra sidan redan idag tycker att det är snedfördelat och att norra sidan är stökigt. De undrar varför det inte lönar sig att sköta sig. *Detta är ett mönster man inte vill ska förstärkas och det är min åsikt att det bör utredas.*

Respekt på fritidsgården men inte utanför? Ibland tenderar fritidsgårdarnas bra arbete att sluta vid dörren. På fritidsgårdarna uppträder ungdomarna med respekt och ansvar och utanför är det andra egenskaper som ger status. Många tecken tyder på att det är en stark gräns mellan ”inne på fritidsgården” och ”utanför fritidsgården”.

På fritidsgårdarna råder ofta bra stämning och en respektfull miljö upprätthålls både av besökare och fritidspersonal. Vad som händer utanför gården är kanske inte alltid samma historia. Bland annat hänger det ibland gäng utanför någon av gårdarna som kanske är för gamla eller inte är välkomna på grund av ovälkommet beteende. Dessa gäng är med och påverkar stämningen utanför gården och bidrar till en synlig gräns mellan inne och utanför. På en gård berättar en fritidsledare bland annat att när polisen besöker gården så är alla schyssta och tar i hand. Men samma ungdomar ger polisen fingret nere i centrum. På enstaka gårdar får man ibland en känsla av att respekten mellan ungdomarna och gentemot personalen är något påklistrad och villkorad till fritidsgårdens område. På en gård var det uppenbart att så fort ungdomarna var utanför gården och därmed reglerna så behandlade de fritidsledaren på ett helt annat sätt. Man lyssnar inte utan avbryter, man skrattar och vänder sig bort. Kort sagt, använder sig av härskartekniker. Ibland har dessa tendenser även förekommit inne på fritidsgårdar och personalen har inte alltid verktygen eller ambitionen att bryta situationen. En gång blev jag också utsatt för detta då jag lämnade en fritidsgård. Denna skillnad i beteende är intressant. *Hur kan man jobba på fritidsgårdarna för att behålla den positiva stämning man erbjuder även utanför gården?*

Rasism. Ett argument som dyker upp oroande ofta bland personal är att gården fungerar så bra för att alla som jobbar där är från området. Att de känner familjer och har släkt och vänner vilket ger dem ett stort kontaktnät och ”skyddsnät”. Kommentarer som; alla vet ju att jag är brorsa med honom och kusin med den och den har förekommit. Detta ska göra att ungdomarna uppträder bättre, som om respekt för varandra var villkorad utifrån vem du är. Det har även förekommit kommentarer som att någon svenne från en annan stadsdel inte är välkommen i våran förort. Om man inte respekterar någon som inte är likadan som gruppen kan det även försvåra för tjejer eftersom gruppen idag består till största delen av killar. Det är viktigt att personalen tar ställning här och är förebilder för ungdomarna de jobbar med. *Rasism oavsett vilket håll den slår, är olagligt och hör absolut inte hemma på en fritidsgård!*

Jämställdhetsarbete på fritidsgårdarna

- ”Man har nog med killar i skolan”
- Jämställdhetskunskaperna måste höjas
- Hedersproblematik som ingång till organisationsförändring

”Man har nog med killar i skolan”

Besöksstatistiken från fritidsgårdarna visar att det är mest killar som besöker fritidsgårdarna i Botkyrka kommun. Det finns gårdar med många tjejer, men det rör sig inte om siffror i närheten av hälften – hälften. Detta är ett av uppdragen som fritidsgårdarna har, att arbeta för att jämna ut könsskillnaderna. Men hur man ser på frågan och hur man jobbar med den ser väldigt olika ut på olika gårdar.

Ungdomarna hade flera förklaringar till varför tjejer inte går till fritidsgårdarna i lika stor grad som killarna. Den mest förekommande var dock att tjejer är bättre på att skapa egna sociala rum och inte är lika beroende av gårdarna. Killar verkar i lite högre grad vara beroende av ett ställe att gå till där det finns aktiviteter. Tjejer uppger ett flertal aktiviteter som alternativ till fritidsgårdarna medan killar antingen uppger sport, ingenting eller ”drar runt” som de saker man gör om man inte är på gården. De lite yngre tjejerna uppger också att killar är så jobbiga att man inte går till gården för att det är så många killar där. Man ”har nog med killar i skolan”. Både killar och tjejer säger dock att fritidsgårdarna är jätteviktiga, de ser inga alternativ till dem och vill inte heller ha några alternativ. När frågan vad som skulle kunna få tjejer att gå till fritidsgårdarna i större utsträckning kommer upp, handlar svaren oftast om att personalen och stämningen är viktig för att tjejer ska trivas. Fritidsledarna har lite olika ingång till frågan, alltifrån att man inte kan påverka hur det är, till att man ska jobba aktivt med inte bara det underrepresenterade könet, utan med alla. *Den gård som det kommer flest tjejer till i Botkyrka kommun är en av de som har fler kvinnor än män anställda.*

Jämställdhetskunskaperna måste höjas

Alla fritidsgårdar ska jobba för, demokrati, jämlikhet och mänskliga rättigheter. De är en mänsklig rättighet är att inte bli diskriminerad på grund av sitt kön. När det gäller jämställdhetsfrågan finns en del att göra. Dels är kunskaperna kring jämställdhet och genusperspektiv bland personalen generellt sett låg. Dels är graden av aktivt jämställdhetsarbete och inställningen till det väldigt olika från gård till gård. Det skulle behövas en syftes- och målbeskrivning för jämställdhetsarbetet så att man vet varför man gör saker och vart man vill. Man måste förstå varför man startar tjejkvällar, vad man vill med det och vad nästa steg blir efter det. Man måste också se jämställdhet som en fråga för alla. Det är ingen tjejfråga. Det är minst lika viktigt att jobba med bröder, föräldrar och killar för att jämställdhetsarbetet ska ge resultat.

När det kommer till jämställdhet så är kunskaperna bland personalen generellt låga, vissa gårdar funkar bra trots detta för att man har en bra människosyn i övrigt. Den utbildning i Barnkonventionen som finns är bra och ger personalen något att luta sig emot. Men vissa gårdar skulle fungera bättre om personalen fick utbildning i jämställdhet. Utbildning och en könsmedveten sammansättning av fritidsledare och skolpersonal är också ett steg i rätt riktning för att få tjejer att trivas bättre. Vissa fritidsgårdar har så kallade tjejkvällar då endast tjejer är välkomna till gården. Personalen består dessa kvällar endast av kvinnor. Detta är ett

sätt att göra det möjligt för hårt kontrollerade tjejer (se rubriken Hedersproblematik) att komma till gården. Man måste dock vara uppmärksam på att ha tjejkvällar är ett redskap och inte ett mål. På en av de gårdar jag besökt så har de använt sig av tjejkvällar med bra resultat. De tjejer som började komma på tjejkvällarna dyker nu upp på andra dagar också. Det mest glädjande är att dessa tjejers lillasysstrar även de kommer till gården nu. Oavsett dag. Det är ett exempel där tjejkvällar varit ett bra redskap. Ofta resulterar dock försök med tjejkvällar i att gårdarna efter några veckor står helt tomma.

Det är fritidsledarnas ansvar att ifrågasätta killarnas kontroll av tjejer och se till att det finns bra manliga förebilder. Detta är inte ett "tjejproblem". Personalen måste förstå varför de jobbar med till exempel tjejkvällar eller tjej- och killgrupper. Vad är syftet, vilka är målen? Det finns inget egenvärde i sig att dela upp ungdomar utifrån kön. Dessutom verkar det inte alltid finnas en tanke kring hur resurser används. *Killgruppen kan inte åka gokart och tjejgruppen baka, det är inte rättvist. Kan man inte göra så att båda grupperna får testa båda sakerna?*

Hedersproblematik som ingång till organisationsförändring

Botkyrka kommun är en blandad kommun, hälften av befolkningen har utländsk bakgrund, det vill säga är födda utomlands eller har båda föräldrarna födda utomlands. Ett av skälen till att fritidsgårdarna lockar fler killar i Botkyrka kommun är att några tjejer inte får gå till ställen där killar och tjejer umgås tillsammans på grund av hederstänkande i familjen. En del tjejer har inte någon fritid alls.

Botkyrka tjejjour bekräftar att de träffat tjejer som berättar om dessa mönster av kontroll men har ingen statistik på hur vanligt förekommande det är. Det kan handla om att tjejerna förväntas vara hemma femton minuter efter skolan slutar och att de sedan har uppgifter i hemmet att sköta. De bäddar sina bröders sängar och arbetar med hushållsarbete. Det är viktigt att lyfta dessa tjejers vardag eftersom rätt till fritid måste vara en rättighet oavsett kön. Barnkonventionen säger klart och tydligt att barn har rätt till fritid, lek och vila. Det är viktigt att våga prata om hedersproblematik och att göra det på rätt sätt. Ofta ursäktas vissa beteenden som del av en annan kultur eller religion. Botkyrka tjejjour är noga med att poängtera att det inte handlar om religion utan snarare om tradition och kultur. När man befinner sig utanför normen är det också ofta så att underordnade grupper förstärker skillnader för att inte tappa sin identitet. Men oavsett traditioner så får inte familjens kontroll bryta mot de mänskliga rättigheterna.

Det är viktigt att inte låta dessa kontrollerade tjejer bli osynliga och lika viktigt att underlätta för de bröder som växer upp med hederskultur. De behöver också någon att prata med och framförallt behöver de manliga förebilder som representerar någonting annat. Här har Botkyrka kommun stor möjlighet att påverka dessa ungdomars liv. Utbildning av personal på fritidsgårdar och i skolan kring hedersproblematik för att öka medvetenheten, och en handlingsplan för att aktivt hjälpa ungdomarna skulle behövas. Detta gynnar även jämställdheten på ett mer indirekt plan, då organisationsutveckling generellt gynnar jämställdhet. *Att inkludera en jämställdhetsdiskussion redan i SFI var ett förslag som kom upp från Botkyrka kommun, det är intressant att utreda.*

Framgångsfaktorer

- Personalen betyder mest
- Genomtänkt möblering och inredning
- Regler ger trygghet
- Samtal stärker relationer

Personalen betyder mest

När det gäller framgångsfaktorer på fritidsgårdarna så handlar det mycket om fritidsledarna. Kortfattat ligger framgångsfaktorerna i att **fritidsledarna tar sitt uppdrag på allvar**, att inte favorisera några ungdomar på något sätt, att se till att gemensamma regler följs och att vara ett stöd och en tillgång för ungdomarna. Hur stor lokalen är eller vilka prylar gården har, spelar mindre roll. Att skapa ett klimat där alla kan trivas är viktigare. Samtidigt kan man se att de ungdomar som har mest materiella tillgångar är de som vill ha mest nya saker.

Ett sätt att säkra tillströmningen av tjejer och behålla de som hittat till fritidsgårdarna kan vara att satsa mer på personalen. Att anställa utbildad (eller med dokumenterad erfarenhet av ungdomar) personal i väl sammansatta lag gynnar tjejer då de värderar personalens utbildning och tystnadsplikt mer än killarna gör. **Bäst fungerar gårdar som har ett helhetsperspektiv** och försöker lära ungdomar hur samhället fungerar. Sköter man sig blir man belönad, missköter man sig så får det konsekvenser, men aldrig så att någon blir utesluten eller utkastad. Med helhetsperspektiv menas både helhetsperspektiv på verksamheten och på individerna som besöker den. Det viktiga i att poängtera det bra någon gör även om det bara var fem minuter på hela kvällen. Hitta det positiva i varje situation och förstärka det.

En gård har som regel att personalen alltid hälsar på alla ungdomar som kommer in för att **alla ungdomar ska känna sig sedda**. Om det är någon de inte känner igen så presenterar de sig med namn och att de jobbar på gården. *Eftersom personalen är så viktig för att tjejer ska komma och fortsätta komma kan en sådan här enkel regel göra stor skillnad. Denna fritidsgård har också mycket tjejer, som inte nödvändigtvis går dit i grupp.*

Genomtänkt möblering och inredning

Genomtänkt möblering är en viktig princip, att som några fritidsgårdar ha pingisbordet stående i ett eget rum gör att ljudnivån och stressnivån ute i stora rummet kan hållas nere. Möblering är också effektivt när man vill jobba med jämställdhet, det har visat sig att tjejer efterfrågar små samtalsrum eller egna avskilda platser att umgås på. De gårdar som har en dansstudio eller ordnar danskurser har också fler tjejer som kommer regelbundet. *Vem möblerar man för? Tänk igenom och sätt mål även här!*

Regler ger trygghet

Det har visat sig att ett visst mått av regler ger ungdomarna trygghet. Att ha gemensamma regler gör att det finns gemensamma spelregler. Detta är dock beroende av hur reglerna utformas, att ungdomarna kan vara med och påverka och att regler respekteras på gården. Att ha få regler med konsekvenser om man bryter dem är mer effektivt än att ha massor av regler som ingen bryr sig om. Vissa fritidsgårdar har listor med regler på väggarna men de betyder inte något, och det finns heller inga konsekvenser om de bryts. Ett sådant system bidrar med stor sannolikhet istället till en inställning att regler kan man strunta i. *Det är bra att det finns*

frihet att anpassa regler och organisation efter fritidsgård. Det viktiga är att man hittar lösningar på de problem som uppstår på just den gården.

Ett vidare bevis för att ungdomarna uppskattar regler och ordning är att jag fann två gårdar i närheten av varandra med olika regelsystem där den striktare gården nu har fler besökare. Den ena gården håller inte så hårt på regler och där man har kunnat komma in även om man druckit alkohol medan den andra gården skaffat en alkomätare och tar mycket allvarligt på regeln att man inte får vistas på gården påverkad. Gården med alkomätare har nu efter att ha tagit tag i alkoholfrågan ordentligt, fler besökare än den gården där man inte gjort det. Några gårdar har även en skogräns, vilket gör att man inte får ha skor inne på gårdarna. Detta gäller självklart även personalen. Både personal och ungdomar verkar nöjda med regeln. Ungdomar säger att det är mer hemmakänsla, mer avslappnat och mysigt. Man kan sitta med benen i soffan, som man gör hemma. Personalen säger att det reducerat antalet småtjafs och tjat på att ta ner skor från möbler. Dessutom har det lugnat ner stämningen på gården, som en fritidsledare säger ”ingen är lika tuff i strumplästen”.

Samtal stärker relationer

Fritidsledarna tycker generellt att det är viktigt med en **bra relation till föräldrarna**. Det kan också öka förståelsen för ungdomarna. En del fritidsgårdar har en medlemslista med kontaktuppgifter till föräldrarna som man måste fylla i för att få tillgång till TV-spel, datorer, biljardköer osv. Uppstår det konflikter försöker de lösa det mesta genom samtal. I några fall ringer de föräldrar, men de brukar alltid hitta lösningar när de pratar om det.

Olika fritidsledare har olika metoder för att få igång de ”**goda samtalen**” men de flesta av dem säger att det är jätteviktigt att prata med ungdomarna. Det är viktigt att lyssna men det är också viktigt att inte visa sina egna problem eller jämföra ungdomarnas problem med sina egna. Det måste finnas en respekt för sin roll som pedagog och man kan vara personlig utan att vara privat. Att samtala med ungdomarna och visa intresse för dem som individer stärker ungdomarna. Detta säger både personal och ungdomarna själva.

Samtidigt påpekades personalbrist och fritidsledarnas osäkra anställningsformer som en källa till lägre kvalitet i arbetet med ungdomarna. Dessutom önskar personalen tid utanför gården för att kunna planera i lugn och ro. Nu måste det på de flesta gårdar ske på bekostnad av tid med ungdomarna, vilket stressar många fritidsledare. *Just att finnas där för ungdomarna är en viktig del i personalens arbete, att stötta personalen i detta blir därför lika viktigt. Några fritidsledare saknade handledning och stöd.*

Rekommendationer för handling

- Kunskap.
- Organisation.

Mycket bra jobb görs ute på fritidsgårdarna och ungdomarna vill att fritidsgårdarna ska finnas kvar och utvecklas. I nuläget är det väldigt stor skillnad på fritidsgårdarna i Botkyrka kommun, skillnad i storlek på lokalerna, antal besökare per kväll, materiella tillgångar, stämning, organisation och personalens inställning till gården och sitt uppdrag. Detta är bara några saker som blivit synliga under fältstudierna. Det behöver inte alls vara rätt väg att gå att

göra dem mer likriktade, men att förstärka det som fungerar bra är aldrig fel. Några gårdar har fantastiska arbetssätt och dessa kan spridas till fler. Det kommer alltid tillbaka till personalen, gårdarnas kvalitet står och faller med personalens insatser och inställning. Att satsa på utbildning och handledning av personalen kommer att påverka många ungdomar, men det är såklart en stor utmaning att få alla med på tåget och att satsa resurserna som krävs. Oavsett vad man tittar på så finns det förbättringsmöjligheter. Att **förstärka det som fungerar** är ett övergripande förslag som man bör ha med sig i varje utredning eller utvärdering.

Kunskap

- Rekrytera utbildade fritidsledare och pedagoger och fortbilda dem i jämställdhet och hedersproblematik, ta fram en handlingsplan för att hjälpa de mest kontrollerade tjejerna att få en (meningsfull) fritid. *Säkerställ lägsta nivå på kunskaper om jämställdhet och genusperspektiv.*
- Fortsätt utbilda personal och ledare i Barnkonventionen.
- Handled personalen i jämställdhetsarbetet i form av genuscoaching.

Organisation

- Syfte och mål bör integreras i alla projekt på fritidsgårdarna. Fungerande sätt att utvärdera bör utformas och utvärderingar ske kontinuerligt. *Lägg inte tid och framförallt resurser på saker som inte ger resultat.*
- Gör konsekvensanalyser.
- Ha ett aktivt jämställdhetsarbete med syfte, mål och utvärdering. *Jobba även med bröder och killar!*
- Organisationsförbättring gynnar jämställdhet.
- Arrangera besök för personalen på andra fritidsgårdar. Blanda gärna personal från södra och norra Botkyrka. Utvärdera! *Hur förhåller personalen sig till fritidspedagogernas roll, regler och konsekvenser och inte minst synen på ungdomarna?*
- Genomför en trygghetsutredning av kommunen ur ett ungdomsperspektiv. Ett förslag är att analysera vägen till och från skolor, fritidsgårdar och idrottsanläggningar. Hur rör sig ungdomar i kommunen och vad finns det för risker och möjligheter i deras rörelsemönster? *En av gårdarna har en följa-varandra-hem lösning där man går tillsammans en viss tid och alla följer varandra hem. Det är en smart och framförallt enkel fritidsgårdsanpassad lösning. Fler smarta lösningar?*

Jämställdhet är ingen tjejfråga. Det är minst lika viktigt att jobba med bröder, föräldrar och killar för att jämställdhetsarbetet ska ge resultat. Dessutom kan handledning av personalen

och personalmöten över fritidsgårdarna var till stor hjälp för personalen i (jämställdhets)arbetet. Oavsett område så finns dessutom andra utmaningar såsom rasism och hederskultur till exempel. Dessa kan kräva enskilda lösningar men detta motsäger inte gemensamma samtal över gårdarna.

Utmaningen med en respekt som endast räcker till fritidsgårdens utgång, eller möjligen bort till rökrutan bör också ägnas uppmärksamhet. En av de allvarligare trenderna som upptäckts är ungdomarnas inställning att man kan "kaosa" sig till extra resurser och pengar. De använder det ibland som ett motargument eller nästan som ett hot, att om vi inte får det så kommer vi förstöra det eller bråka där. *Denna tendens bör tas på största allvar och det kan till och med vara läge att se över olika myndigheters sätt att tackla skadegörelse och stökiga ungdomar.*

Flera fritidsgårdar har fler och fler tjejer som kommer regelbundet och några fritidsgårdar visar att tjejer börjar bryta mönstret att de alltid kommer i grupp till fritidsgårdarna. Detta är glädjande och positiva förändringar bör också undersökas för att se om man kan få saker att hända ännu snabbare. *Vad är det som gör att de förändrar sitt beteende? När man förstår förändringen kan man också styra den.*

Alla tjänar på jämställdhet.

Källor

Brukarundersökning från 2008 och **diverse statistik** från Botkyrka kommun

Fältstudier och intervjuer med referensgrupper på samtliga fritidsgårdar i Botkyrka kommun. Aktiv intervjutid var mellan 30 minuter och 1 timme men i regel stannade jag någon eller några timmar på fritidsgården efter intervjuerna.

Jag vill tacka alla som deltagit i samtal eller givit av sin fritid för att bidra till en bättre fritid för fler i Botkyrka kommun!

Jenny Claesson
Jenny.claesson@addgender.se
0761 25 25 50